

HACI KIRZADE HÜSEYİN HÜSNÜ BABA ERKÂNNAMESİ

The Erkânname of Hacı Kırzade Hüseyin Hüsnü Baba

Cem ERDEM¹

Ersoy TOPUZKANAMIŞ²

Özet

Erkânnameler Bektaşiliğin temel inanç unsurlarını barındıran yazılı kaynaklardır. Bektaşiliğin inanç ritüelleri ve unsurlarının tespiti ve tahlilinde erkânnameler önemli bir yere sahiptir. Erkânnamelerde yer alan tercümanlar belli ritüelleri ortaya koymaları yanında tarikat mensuplarının sosyal hayatlarını da düzenler niteliktedir. Bu bağlamda Bektaşiliğin hayatı algılayış biçimi de bu metinlere yansımakta ve bu metinleri önemli kılmaktadır.

Bu çalışmada ele alınmış olan erkânname İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığında OE. 1056 numarasıyla kayıtlı “Halil İbrâhîm Baba Dergâh-ı Şerîfi Post-nişîni Tire'nin Hasan Mahallesinden Hâcî Kırzâde Hüseyin Hüsnî Baba Efendi Hazretlerinin Erkânâme Sûreti” başlıklı bir metindir. Erkânname, Arappınarı Tekkesi (Horasanlı Halil İbrahim Baba Zaviyesi) postnişini Hacı Kırzade Hüseyin Hüsnü Halifebaba (k.s.)'ya aittir. Eserin 1890-1893 tarihlerinde istinsah edildiği tahmin edilmektedir. Eser toplam 20 varak-40 sayfa uzunluğundadır. Bazı sayfa sonlarında rabita bulunmakla beraber eser sonunda bir tarih bulunmamaktadır. Ele alınan erkânname, cem ritüelini ve özellikle de ikrar ceminin ritüellerini ayrıntılı bir biçimde ele alması bakımından önemli bir özellik göstermektedir. Eserin son kısmında erkânnameden ayrı bazı tercümanlar ve kayıtlar bulunduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erkânname, Arappınarı Tekkesi, Hüseyin Hüsnü Baba, Bektaşilik

¹ Adam Mickiewicz Üniversitesi Asya Araştırmaları Ana Bilim Dalı, Türk, Moğol ve Kore Dilleri Dalı, Poznan/ Polonya. El-mek: cemerdemmm@gmail.com

^{2**} Dr. Balıkesir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Balıkesir / Türkiye. El-mek: ersoytopuzkanamis@gmail.com

Abstract

Erkânname are the basic written sources of the faith of Bektashism. They have a considerable place in analysis and determination of faith rituals of Bektashism. Tercüman present the rituals and regulates the social life of tarikat relatives. In this context, perceiving style of life in Bektashism is reflected in these texts and this makes these texts very important.

This erkânname is registered in Municipality of İstanbul Atatürk Library with the number of OE. 1056, and it is titled as “Halil İbrâhîm Baba Dergâh-ı Şerîfi Post-nişîni Tire'nin Hasan ... Mahallesinden Hâcî Kırzâde Hüseyin Hüsnî Baba Efendi Hazretlerinin Erkânâme Sûreti”. It is an erkânname of Hacı Kırzade Hüseyin Hüsnü Halifebaba who was the sheikh of Arappınarı Tekke (Horasanlı Halil İbrahim Baba Zaviyesi). The erkânname is considered that it was copied between the dates 1890-1893. It consists of 40 pages. There is some links at the bottom of the pages but no date at the end of the text. This erkânname is very important because of it's examining the rituals of ikrar cemi. At the end of the text there is some tercüman (prays) and records.

Key Words: Erkânname, Arappınarı Tekkesi, Hüseyin Hüsnü Baba, Bektashism

Giriş

İslâm sûfilerinin toplum içinde uygulamaları ile ilgili hususlar “âdâb-ı sûfiyye, erkânname yahut mi'yar-ı tarikat” denilen eserlerle anlatılagelmiştir (Tatçı ve Kur-naz, 2001: 15). Tasavvufta, önceki sûfiler tarafından tesis edilen kaide, adap, erkân ve usul yani yol ve yöntem büyük önem taşır. Bir müridin gelenekten gelen bu kurallara uymadan hedefine varması mümkün değildir ve “Usule uymayan vusulden mahrum kalır.” denilir. Adap ve erkân, dokunulmazlığı olan değiştirilemez kurallardır. Adap ve erkân, sapmaları önleyerek geleneğin devamını sağlar (Uludağ, 1996: 69). İşte bu geleneğin devamının sağlanmasında erkânname asli kaynaklar arasında yer almaktadır. Her bir Bektaşî hem yaşamını hem de tarikat içindeki sorumluluklarını bu erkânname çerçevesinde yerine getirmektedir (Topuzkanamış, 2010: 422).

Gölpınarlı (1963: 4) erenler tarafından konmuş törelerin ve terbiyeye dayanan geleneklerin bozulmasının, kan dökmekten daha kötü görüldüğünü, kanlıya yer verildiği hâlde bu töreleri bozanlara, bu geleneklere uymayanlara yer verilmediğini ifade

etmiştir. Aynü'l-cemin nasıl yapılacağını, örneğin çerağcının çerağı nasıl uyaracağını, rehberin rehberlik görevini nasıl yapacağını, nerede ne söyleyeceğini, aydınlatıcının neler söyleyeceğini vs. sırasıyla ve bütün ayrıntılarıyla anlatan yani Bektaşilik erkânını tamamlayan erkânname (Noyan, 2010: 38) tarikat mensuplarının tâbi olacağı eğitim programları konumundadır (Özcan 2012: 1700). Daha çok sözlü gelenek çevresinde yayılma olanağı bulan tarikat ritüelleri erkânname türündeki yazılı kaynakların varlığı ile daha somut bir biçimde aktarılma imkânı bulur (Erdem, 2011: 245). Erkânnamelerin içeriğinde yer alan uygulamaların, yapılan her davranışın, kullanılan her sembolün bir manası bulunur. Her biri, özel bir durumun anlatımıdır ve hiçbiri amaçsız değildir (Ercan, 2010: 407). Cem ayinlerinde gerçekleştirilecek ritüeller, seremoniler, dinsel pratikler, gülbanklar, tercümanlar ve meydanevinin düzenlenişi gibi konular bir metne bağlanmıştır. Bu uygulama ile Bektaşilik içerisinde oluşabilecek müstakil, öznel yönelişlerin önüne geçilmeye çalışılmıştır (Noyan, 2006: 1).

Tarikat üyeleri hem yaşamını hem de tarikat içindeki sorumluluklarını erkânnamelerin içerdiği tarikat adabı usulünce şekillendirirler. Bu usuller içerisinde tac takınmadan ikrar törenlerine, ayin-i cemden ziyaret adabına ve babagân kolu dâhilinde mertebeler arasında gerçekleştirilmesi zaruri olan bir dizi ayine de yer verilmektedir (Erdem, 2011: 247).

Kaygusuz Abdal'dan sonra düzenlenmiş ilk erkânname suretinin Balım Sultan Erkânname olduğu kabul edilmekle birlikte bu ilk düzenleme çalışmasına bağlı olarak zamanla yeni erkânname çalışmaları da yapılmıştır. Bu çalışmalar özellikle Bektaşilik erkânının eskiye göre yani Hazret-i Pîr Hacı Bektaş Veli zamanına göre uzun ve teferruatlı olduğu düşüncesiyle ortaya çıkmıştır (Noyan, 2010: 235; Koca, 2005: 104). Bektaşiliğin ilk erkânnamesini Kaygusuz Abdal düzenler, böylece Bektaşilik tarikatının ilk tüzük yapıcısı Kaygusuz Abdal olur. Balım Sultan ise bu erkânnameyi sonradan geliştirmiştir ve kurumsallaştırmıştır (Temren, 1995: 109; Ercan, 2010: 406). Bütün Bektaşilik erkânnameleri özde birdir, ayrıntılarda küçük farklılıklara rastlanabilir. Bu farklılıklar tercümanlardaki sözlerin veya ayetlerin sıralanışında gözlemlenmektedir (Gümüšoğlu ve Yıldırım, 2006: 33). Bugünkü Bektaşiliğin nasip, dervişlik, babalık, halifebabalık, dedebabalık törenleri, baş okutma, doğum, ölüm, sünnet, evlilik ayrıca dinî açıdan özel günlerde yapılacak bütün işler, okunacak sure, gülbank ve tercümanlar ile canların davranışlarına yön verilmesinde erkânnameye uyulmaktadır (Ercan, 2010: 406).

Bu çalışmada ele alınmış olan erkânname, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda OE. 1056 numarasıyla kayıtlıdır. 210X135 mm boyutunda olan eserin dış kapağında “Halil İbrâhîm Baba Dergâh-ı Şerifi Post-nişîni Tire'nin Hasan Mahallesinden Hâcî Kırzâde Hüseyin Hüsnî Baba Efendi Hazretlerinin Erkânâme Süreti” yazmaktadır. İç kapaktaki mühürde ise “Hâk-i pâ-y-i Âl-i ‘Abâ mazhar Hüseyin Hüsnî Baba, 1308” ibaresi yer almaktadır. 1308 tarihinin hicri veya rumi olduğu anlaşılabilir. Rumi 1308, 1892-1893; hicri 1308 ise 1890-1891 tarihlerine tekabül etmektedir. Bu tarih eserin istinsah tarihi olmasa bile ne zaman istinsah edilmiş olabileceğiyle ilgili bir fikir vermektedir.

Erkânname, toplam 20 varak-40 sayfa uzunluğundadır. Yeşil ve kırmızı çizgili sayfaları olan bir deftere her sayfada 13-16 satır bulunacak şekilde düzenlenmiştir. Genel olarak Türkçe ibareler rik'a kırmısı, Arapça ibareler ise nesih kırmısı hatla yazılmıştır. Düzensiz olmakla birlikte ilk 20 sayfada bazı başlık, ayet ve ibareler kırmızı ve yeşil mürekkeple yazılmıştır. Birkaç yerde sonradan yapıldığı anlaşılan bazı düzeltmeler görülmektedir. Bazı sayfa sonlarında rabîta olmakla beraber eserin sonunda bir tarih bulunmamaktadır.

Eserin son kısmında mihraba benzer bir şekil içinde Hz. Muhammed, hanımları ve On İki İmam'ın isimleri ile bazı burç isimleri yazmaktadır. Mihrabın orta kısmındaki dikdörtgen şeklin dört yanında ise “O zaman gece gündüz eşit oldu. O gün Hz. Ali, nebînin yerine geçmek istedi. Sakinin başı Kevser'e döndü. Efendimin bayramı en büyük bayram oldu.” şeklinde dört Farsça ibare yer aldığı görülmektedir.

Erkânname, Arappınarı Tekkesi (Horasanlı Halil İbrahim Baba Zaviyesi) postnişîni Hacı Kırzade Hüseyin Hüsnü Halifebaba (k.s.)'ya aittir. Arappınarı Tekkesi olarak tanınan ve İzmir Tire'de Derekahve semtinin sirtlarında yer alan türbe, Horasanlı Halil İbrahim Baba adına yapılmıştır. Türbe'de üç mezar bulunmaktadır. Birinci mezar, tekkenin kurucusu Horasanlı Halil İbrahim Baba'ya aittir. Beylikler Döneminin gözde adlarından olan Halil İbrahim Baba'ya ait halk anlatımları olmasına karşın, belgesel bilgiler yok denecek kadar azdır. İkinci mezar ise 1671'de Evliya Çelebi'yi tekkede ağırlayan İbrahim Baba'ya aittir. Üçüncü mezarda ise, tekkenin son dönem ünlü şeyhlerinden Hüsnü Baba (Hacı Kırzâde eş-şeyh Hüseyin Efendi ibn El-Hac Ahmed namı diğer Hüsnü Baba) yatmaktadır. Hüsnü Baba, 1903 tarihli ek vakfiyesinde, zaviye gelirlerinden bir bölümünü Hacı Bektaş Veli Tekke ve Türbesi ile İstanbul Merdivenköy Şahkulu Tekkesine ayırmasıyla tanınmaktadır. Hüsnü Baba, son dönem şeyhleri için-

de en tanınmış olanıdır (Armağan, 2003). Girit Kandiye’de Rumlar tarafından başı kesilerek şehit edilen İbrahim Baba (Noyan, 2003: 190), Mücerred Ali Rıza Baba’dan nasip almış olan Polis Mustafa Turâbî Baba (Noyan, 2002: 290), Tire’de Mevlevî şeyhi Hayrullâh Baba (Noyan, 2003: 6/185), Söke’de Nazîf oğlu Ahmet Baba (Noyan, 2003: 10) Hacı Kırzade Hüseyin Hüsnü Halifebaba’dan icazetlidir.

Ele alınan erkânname, cem ritüelini detaylı bir biçimde ele alması bakımından önemli bir özellik göstermektedir. Erkânname bu ritüellerin ne zaman gerçekleştirildiği ile ilgili bir bilgi vererek başlamaktadır. Üslup özellikleri değerlendirildiğinde uygulamaların didaktik bir kaygıyla ortaya konulduğu görülmektedir. Bu amaçla ilintili olarak erkânnamenin geniş ve detaylı bilgiler verdiği tespit edilmektedir. Erkânname cem ritüelinden önce meydan evinin nasıl hazırlanması gerektiği ile devam etmektedir. Postların nasıl ve ne şekilde dizilmesi gerektiği etraflıca açıklanmıştır. Dede efendinin ve cemaatin meydan evinde yerlerini almasından sonra dede efendinin icra etmesi gereken ritüeller sıralanmakta ve sonrasında gerçekleşecek olan ritüellerle ilgili ön bilgiler verilmektedir. Erkânnamenin sadece kendisine verildiği tarikat büyüğüne değil, aynı zamanda bu ibadete katılmayı arzulayan kimselere de hitap eden bir üslupla ele alındığı görülmektedir.

Erkânnamede hizmetler esnasında hizmet sahiplerinin maddi ve manevi hâlleri birlikte verilmeye çalışılmıştır. Erkânnamede yapılan ayin, bir ikrar ayini olarak karşımıza çıkmaktadır. Bektaşilikte önemli ritüellerden biri olan ikrar ayini bir kimsenin tarikate kabul edilmesini ifade eder. Bu nedenle erkânnamede bu ayine ilişkin olarak özellikle manevi hâllere ihtimam gösteren bir anlatımın varlığı tespit edilmektedir. Tercümanların içeriğine bakıldığında yola bağlılığın gereklerinin ve yol ulularının isimlerinin sık sık zikredildiği görülmektedir. Erkânname genel anlamda cem ritüelleri dışında sosyal hayata ilişkin durumlarla ilgili uygulamalar da ortaya koymaktadır. Ele alınan çalışmada yeni doğan bebeğe okunması uygun görülen bir tercüman da yer almaktadır. Erkânnamenin sonunda Ehlibeyt, On İki İmam ve Hacı Bektaşî Veli başta olmak üzere tarikat büyüklerine salat ve selam getirilen bir bölüm bulunmaktadır.

Erkânname Metni

Hû

Sûret-i Erkânâme-i Tarikat-ı ‘Aliyye-i Bektâşîyye

Bi’smillâhi’r-rahmâni’r-rahîm

Cum‘a ve bâzâr giceleriyle leyâlen leyle-i mübârekede icrâ olunmak ve ramazân ve ‘aşr mâteminde olmamak şarttır. Sûret-i erkân evvelâ dede efendi meydâncı câna “Bu gice âyin var.” der. “Meydânı sil ve süpür. Meydânları silüp mumları dik, delîli hâzırla, taht üzerinde olan kandili uyar ve meydân taşını silüp üzerine bir maşra-ba şeker koy ve çerâk taşını silüp üzerine buhurdânın ko(yu)p bir mikdar öd ağacı ile tevsî eyle. Andan taht sağ tarafına Ahmed-i Muhtâr postuna ve sol tarafına ‘Ali postuna ve mürüvvet taşının yanına Hazret-i Pîr Efendimiz’in Horasân’dan getirdiği Hazret-i Hünkâr postunu, ocağın üstbaşına aşçı baba postunu ser ve andan sonra sâ’ir postları sırasıyla ser ve meydân görülmeden hiçbir hizmet bırakma ve meydân kapusunun taşrasına leğen, ibrik ile bir havlı koy. (1) Ba‘de hizmetlerin görüldüğüne dâ’ir bana haber getir.” deyü tenbîh ider. Meydâncı dahi aldığı tenbîh üzerine hidmeti icrây [ider] dede efendiye gelip “Buyurduğunuz hizmetler görüldü.” cevâbını verir. Ba‘de dede efendi “Eyvallâh.” diyüp yerinden kalkar, meydân kapusuna varır, eşiğine niyâz iderken âtî tercümânı okur: Tercümân: eşiğine koymuş cânı ve seri, hem vücûdum ola saf cevheri... ilâ âhir okuya, ba‘de kalkıp sağ ayağını atıp meydân kapısından içerü girer. Pîr postuna niyâz iderken âtî tercümânı okur: sırr-ı cemâl-i dost bi-vech-i âdem hutût-ı heft-mihrâb elest çâr küşe-i post ricâli’l-gayb âyin-i cem erenlerine hû dost.” diyüp ikinci ‘Ali postuna, üçüncü çerâğa, dördüncü çerâk taşına, beşinci ocağa, altıncı meydân taşına, yedinci aşçı postuna, sekizinci Ahmed-i Muhtâr postuna niyâz u îmâ iderek dile[di]ği post üzerine niyâz idüp otura. Ba‘de dergâhda bulunan cânlar ulu karındaş her kim ise yol [ve] erkân-ı (2) mezkûr [üzre] girer. Ba‘de cânlar yolu yolunca girüp her biri dede efendi[nin] gösterdiği makâ[ma] geçüp karâr ideler ve yâhûd dede efendi kendisinden evvel cânlara ruhsat verir-i mezkûr üzre her biri yollu yolunca meydâna girer. Ba‘de dede efendi evvelâ tercümânı okuyarak eşiğe bir niyâz ba‘de meydâna bir niyâz eder. Kalkup “Es-selâmu ‘aleyküm ve rahmetullâh.” der ve ulu cân tarafından “Ve ‘aleykûme’s-selâm ve rahmetullâhi ve berakâtuhu” diye ve selâm ider. Ba‘de dede efendi üslûb-ı erkân-ı muharrer üzre cümle makâmâta niyâz iderek dilediği posta geçüp karâr ider. Her iki sûret câ’izdir ve her hâlde tâlibler sonradan girmek şarttır. Dede efendi meydâna girdiğinde cümle

cânlar ayağa kalkup postları üzerinde durup tâ dede efendi postuna otururken cümle birden otururlar. Ba‘de dede efendi cümle cânlara “Akşamlar hayr olsun cânlar.” diye [ve] dahi oldukları mahalle niyâz idüp ba‘de dede efendi meydâncıya işâret idüp meydâncı niyâz idüp kalkar buhurdânlığına buhûr tâzeler. (3) Gelüp niyâz iderek postuna karâr eyler. Ba‘de dede efendi cebr ile cânlar ihfâ ile üç İhlâs-ı şerîfe ve bir Fâtiha-i şerîf okurlar. Ba‘de “Allâhümme salli ‘alâ Muhammedin ve ‘alâ âl-i Muhammed, Bi’smillâhi’r-rahmâni’r-rahîm” der. Ba‘de dede efendi bir niyâz idüp yerinden kalkar dâr mahalline gelüp âtî tercümânı okur. Zîrâ bu meydândır(?) erenler diyüp azık(?) dileye. Tercümân-ı dâr: Bism-i şâh *rabbenâ zalemnâ enfusenâ ve in lem tağfirlenâ ve terhamnâ lenekûnenne mine’l-hâsirîn*³ Allâh Allâh. Yüzüm yerde özüm dârda erenler meydânında Hak Muhammed ‘Ali dîvânında Hünkâr Hâcı Bektâş dergâhında cânım kurbân benim tercümân. Bu fakîrden ağrınmış gücenmiş karındaş var ise dile gelsün bile gelsün hakkını alsın. Allâh eyvallâh. Elinden tığbendi kuşanup ellerini ve ayaklarını mühürleyüp âtî tercümânı okuya. Tercümân-ı tığbend: Bi’smillâhi’r-rahmâni’r-rahîm *yâ eyyuhellezîne âmenû’sbirû ve sâbirû ve râbitû vettekûllâhe le’allekum tuffihûn*⁴ ‘Azamet-i tekbîr Allâhuekber Allâhuekber lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber Allâhu ekber ve lillâhi’l-hamd havâlet yâ şâh-ı merdân (4) hû dost diyüp ba‘de âtî tercümânı okuya: Hidmet-i merdân mendil-bendini gûşvâr kılmışım, dost bendini rehber ile pîr kıldım iktidâ, taktı Selmân boynuma tığbendini. Ba‘de dede efendi cümle cânlar bir niyâz idüp ve îmâ-yı niyâz ile dahi çekilüp pîr efendim postuna bir niyâz idüp üzerine iki rek‘at namâz kılup ba‘de niyâz iderek gelüp postuna otura. Ba‘de tâlibi ismiyle çağırıp “Gel oğlum.” diyüp tâlibe hitâben ismiyle “Sen bu tarîk-i ‘aliyyeye ve on iki imâm katârına ve Muhammed ‘Ali râhına ve pîrim kutbu’l-‘âlem efendim Hünkâr Hâcı Bektâş Velî yoluna girmek murâd idersin velâkin bu bizim yolumuz gayetde güçdür zîrâ melâmet yoludur, demirden bâbdır çekilmez ve kıldan köprüdür geçilmez ve son pişmânlık ise ası etmez. Çünkü erenler gelme gelme dönme dönme, gelenin malı dönenin cânı buyurmuşlar. Ne dersin bu husûsda? Güzelce tefekkür etmelisin. Ne dersin?” diyüp üç (5) def‘a sorar. Tâlib ba‘de birini niyâz ider ba‘de dede efendi “Oğlum işbu meydân erenler meydândır. Erenlerde hâzır bulunan cümlesi er, pîrdir. Rehberliği her kimi ister isen var kalkarak niyâz idüp geç postuna otur.” deyü üç def‘a dahi teklîf idenden sonra tâlib dahi kalkup istek eylediği cânâ niyâz ider

³ *Ey Rabbimiz! Biz nefsimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen, elbette büyük ziyana uğrayanlardan olacağız.* (Araf, 7/23)

⁴ *Ey o bütün imân edenler! Sabredin ve sabır yarışında düşmanlarınızı geçin ve cihad için hazır ve rabatalı bulunun ve Allaha korunun ki felâh bulasınız.* (Âl-i İmrân, 3/200)

geçer postuna oturur. Erkân-ı çerâğ. Ba‘de dede efendi çerâkçıya “Çerâğları uyar.” der, ruhsat virir. Çerâkçı olan postuna niyâz idüp kalkar âdâb ile dede efendi huzûruna varıp ayağı üzere *ve lillâhi’l-meşriku ve’l-magribu fe-eynemâ tuvellû fesemme vehullâh innallâhe vâsi’un ‘alim*⁵ diyüp dedenin önüne çöküp niyâz eder. Dede dahi taht üzerinde durarak delîli alup âdâb ile çerâkçıya teslîm ide. Çerâkçı dahi kalkup taht üzerinde olan kandilinde uyarırken âtî tercümânı okuya: Tercümân-ı çerâğ: Nûr-ı Muhammed ‘Ali’den doğup bu şems ile mâh, fahrımıla alam bir zerre destime Allâh dost eyvallâh, diyüp delîli uyarıp delille beraber çerâk taşına bir niyâz idüp ayağına kalkup dâr mahalline geri çekilüp dedeye karşı âtî tercümânı okuya: Tercümân-ı senâ: (6) şem‘-i tevfiğ-i hidâyetdir yüzün, sûret-i Hakk’dan işâretdir yüzün, ehl-i tev-hîde beşâretdir yüzün, hacc [u] ihrâma ziyâretdir yüzün, pür cemâl-i Muhammed ‘Ali Hasan Hüseyin râ bülend râ salavât diyüp dâr mahallinden bir adım ileri gelüp bu tercümânı okuya Allâh dost. ‘Âşıklar, sâdıklar, uyanıklar âyin-i cem sâkinân-ı ‘aşk diyüp tahtın yanına varup bu tercümânı okuya: Çerâğ-ı evliyâ nûr-ı semâvât, ki bu menzil-i dún Tûr-ı münâcât, kaçan kim rûşen oldu kıl niyâzı, vir Muhammed ‘Ali’ye cândan salavât, pür cemâlullâh, okuduktan sonra üslûb üzere sağ sol vasat i‘tibâriyle kânûn kandîlinin fitilini uyarıp sağ çerâkçının müvecceh cihetine sol ciheti olup gaflet olunma(?) ba‘de tâlib çerâğını ve tahtın devesinde olan çerâğları ba‘de üstünde olan çerâğları kezâ sağdan soldan uyararak bu sûretle ikmâl idüp kânûn kandîlin-den başla üslûb-ı mezkûr üzere tâ çerâğları tekmiil uyarıncaya kadar tekrâr tekrâr âtî tercümânı okuya: Tercümân: seyyidü’s-sâdât muhibbîn-i sâdât hulâsa-i mevcûdât şeff‘-i yevmi’l ‘arasât ‘âlimü’s-sırr ve’l-hafâyât⁶ Muhammed ‘Ali bülend râ salavât. (7) Ba‘de bir adım çekilip okuya: ehl-i fahra oldu burhân [u] delîl-i reh-nümâ, virelüm cândan salavât ez-derûn-ı bî-riyâ, ol resûl-i Ahmed-i mürsel ‘Aliyye’l Murtaazâ, ber-cemâl-i Muhammed ‘Ali kemâl Hasan Hüseyin ‘Ali râ bülend râ salavât. Ba‘de üç adım geri çekilüp: çün çerâğ-ı fahr uyandırdık o Hudâ’nın ‘aşkına, seyyidü’l-kevineyn hâtemü’l-enbiyânın ‘aşkına, sâki-i kevser ‘Aliyye’l Murtaazâ’nın ‘aşkına, Hadîce hem Fâtıma hayre’n-nisânın ‘aşkına, şâh Hasan şâhım Hüseyin-i Kerbelâ’nın ‘aşkına, on iki sadr-ı velâyet pîş-vânın ‘aşkına, çehârdeh-i ma’sûm-i pâk-i âl-i ‘abânın ‘aşkına, Pîrimiz Hazret-i Hünkâr kutb-ı evliyânın ‘aşkına, haşre dek yansun yakılsun billâhi anın ‘aşkına. Ba‘de dede efendiye gelüp delîli teslîm ide, iderken bu tercümânı okuya:

⁵ *Doğu da, Batı da (tüm yeryüzü) Allah’ındır. Nereye dönerseniz Allah’ın yüzü işte oradadır. Şüphesiz Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.* (Bakara, 2/115)

⁶ Seyitlerin seyidi, seyitlerin sevdiği, varlığın özü, mahşer gününün şefaathçisi, gizli saklı her şeyi bilen.

Çerâğ-ı nûr-ı Muhammed rûşen olmuş ezeli den ezeli, âyin-i cem olmuş kâ'ide-i evliyâ erkânı Hünkâr Hâcî Bektâş-ı Velî kemâli Hasan Hüseyin oldu nûr-ı evliyâ Allâh havâlet yâ İmâm Rızâ hû. Ba'de münâsib mahalde kapuya geçüp bu tercümânı okuya: Allâh dost hâzır gâ'ib zâhir bâtın âyin-i cem erenlerin gül cemâllerine 'aşk (8)

Gülbank

Ba'de dede efendi gülbankı çeke: Allâh Allâh çerâğlar rûşen fahr-i dervîşân zuhûr-ı îmân-ı abdâlân nûr-ı nebî kerem-i 'Alî pîrim Hünkâr Hâcî Bektâş Velî efendimizin çerâğı aydın ola, akşamlar hayr ola, hayrlar feth ola, münkir münâfık mât ola, gerçekler demine hû diyüp çerâğcı cümle ile berâber niyâza kapanurken silküp delili ihfâ idüp ayağa kalktığında varup dede efendiye delili teslîm iderken bu tercümânı okuyup teslîm [ide]: çerâğ-ı nûr-ı Muhammed rûşen olmuş ezeli den ezeli. . . ilâ âhir okuya. Ba'de âdâb-ı erkân üzre makâmâta niyâz idüp peymânca mahalline gelüp âtî tercümânı okuya: Allâh dost hâzır gâ'ib zâhir bâtın âyin-i cem erenlerinin gül cemâllerine 'aşk.

Gülbank

Allâh Allâh erenler hakkın hayırlısını vire, didârlarıyla müşerref eyleye, itdiğiniz hidmet mukâbelesinde hazret-i şâh-ı velâyet bin kerem-i 'inâyet eyleye, didârlarından katârlarından ayırmaya, gerçekler demine hû (9) ba'de cümle ile ma'ân çerâkçı niyâz idüp geçüp postuna karâr ide 'umûmen çerâğ niyâzı olunup olunmamada müsâvîdir. Ba'de erkân ve rehber vazîfesi rehber olan tekbîr-i tâcdan sonra: tekbîr-i tığ-ı şerîf tekbîr-i tâc-ı şerîf elhamdulillâhi ellezî ca'ale't-tâc ve'l-mi'râc ve'l-minber ve'l-mihrâb ve'l-burâk seyyidînâ Muhammedin ve 'alâ âl-i Muhammed⁷ Bi'smillâhi'r-rahmâni'r-rahîm *elif lâm mîm Allâhu lâ ilâhe illâ huve'l-hayyu'l-kayyûm⁸ kulli şey'in hâlikun illâ vechehu lehu'l-hukmu ve ileyhi turca'ûn⁹* Allâhümme salli 'alâ seyyidînâ Muhammed ve 'alâ âl-i Muhammed velî hânedân-ı Muhammed ve 'alâ ashâb-ı Muhammed tâcu'l-'ârifîn ve gavsu'l-vâsılîn Hünkâr Hâcî Bektâş-ı Velî kaddese

⁷ Tacı, miracı, minberi, mihrabı, Burak'ı ve Efendimiz Hz. Muhammed'le ailesini yaratan Allah'a hamd olsun.

⁸ *Elif, lâm, mîm; Allah, kendisinden başka ilah olmayan, sonsuza kadar diri, hayatın ve varlığın kaynağı ve dayanağı olan, her şeyi hükmüne, iradesine bağlı kılan yaratıcı!* (Âl-i İmran, 3/1-2)

⁹ *O'ndan başka tanrı yok; O'nun [ebedî] Zâtı'ndan başka her şey, herkes, yok olmaya mahkûmdur; hüküm bütünüyle O'nun elindedir ve sonunda O'na döndürüleceksiniz.* (Kasas, 28/88)

sırrıhu'l-‘alî¹⁰ ‘azamet-i tekbîrâ. Allâhu ekber Allâhu ekber lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber ve lillâhi'l-hamd havâlet yâ şâhim hû dost. **(10)** Ba‘de tâc-ı tekbîrden sonra bu tercümânı okuya: Bismişâh erenler ‘aşkına kemter kemîne, yüzüm hâk eyledim rûy-ı zemîne, giyüp Kaygusuz’dan tâc-ı ‘izzet, hû diyelim erenlerin demine ber-cemâl-i Muhammed ‘Ali ber-kemâl-i Hasan Hüseyin ‘Ali râ bülend salavât. Ba‘de dede efendi gülbank okuya: Bismişâh Allâh Allâh fahrın mezîd olsun, murâdın hâsıl olsun, görgün ziyâde olsun, seyî’âtın hasenâta tebdîl olsun, Hak Muhammed ‘Ali cemâlinden, dîdârından, katârından, dirliğinden, birliğinden, muhabbetden ayırmasın, ben ne deyim, ne işleyeyüm, dedirtmesin, çağırıldığı yerde hâzır-ı dest-gîrin olsun, hânen şen, çerâğın rûşen olsun, on iki imâm, on dört ma‘sum-ı pâk efendilerimiz gözcün ve bekçin olsun Kaygusuz Sultân efendimizin himmet-i kudsiyyeleri üzerinize hâzır ve nâzır olsun, gülbank-i Muhammedî, nûr-ı nebî kerem-i ‘Ali pîrimiz kutb-ı âlem Hacı Bektâşî Velî Balım Sultân gerçekler demine hû. Ba‘de rehber niyâz idüp varıp tâlibin elinden tutup kaldurup ayağuna çorap mest var ise çıkarup postuna koya. **(11)** Meydândan dışarı çıkar ve çıkarup baştan fahrını al bunlar taşra çıktığında meydancı cân yerinden kalkup köşede hâzır bulunan seccâdeyi mürşidin huzûruna getirüp dolanı sere ve sererken âtî tercümânı okuya: Bismişâh *rabbenâ eftah beynenâ ve beyne kavminâ bi'l-hakkı ve ente hayru'l-fâtihîn*¹¹ hû dost diyüp niyâz idüp yerine otura. Ba‘de rehber yedinde fahr ile meydâna girüp dede efendiye teslim iderken âtî tercümânı okuya: *velillâhi'l-meşriku ve'l-magrib*¹² Allâh. Ba‘de mürşid tığbendi üç mühr idüp rehberin yedine teslim ide rehber dahi tığbendi alup meydândan dışarı çıkarup kapuyu sır ide. Dışarıda tâlibe âbdest virirken âtî tercümânı okuya: Âbdest tercümânı: neveytu en tevezza‘a tahkîk vuzû‘i fakrı ‘ameli’l-kevneyn hurûc-ı min a‘mâli’ d-dünyâ takarraben ilâ’llâhi ta‘âlâ¹³ ve *kâle'rkebû fihâ bismillâhi mecrahâ ve mürsâhâ inne rabbî le-gafûrun rahîm*¹⁴ diyüp **(12)** tığbendi boynuna takarken âtî tercümânı okuya: Bismişâh *bel millete İbrâhîme hanîfâ*¹⁵ ve *men dahale[hu] kâne*

¹⁰ Ey Allah’ım, Efendimiz Hz. Muhammed’e, ailesine, hanedanına, ashabına ve ariflerin tacı, ulaşanların önderi, sırrı yüce Hacı Bektaş Veli’ye salat olsun.

¹¹ *Ey Rabbimiz! Bizimle kavmimiz arasında gerçekle hükmet. Çünkü sen hükmedenlerin en hayırlısıdır.* (Araf, 7/89)

¹² *Doğu da Allah’ındır, batı da.* (Bakara, 2/115)

¹³ Yüce Allah’a yaklaşmak, dünya işlerinden kurtulup dünya ve ahiretin işlerinden el çekmek için abdest almaya niyet ettim.

¹⁴ *Böylece [kendisini izleyenlere Nüh]: “Haydi, binin artık,” dedi, “yürümesi de, demir atması da Allah adıyla olan bu gemiye! Doğrusu, benim Rabbim gerçekten başlıyıcıdır, esirgeyicidir!”* (Hüd, 11/41)

¹⁵ *Hayır, hanif (Allah’a yönelen) İbrahim’in dinindedir.* (Bakara, 2/135)

*âmenâ*¹⁶ diyüp tâlibin yüzünü meydân kapusuna çevirtüp kapıyı küşâd ve eşîğine niyâz iderken âtî tercümânı okuya: Eşîğine cân [u] seri, hem vücûdum ola saf cevheri, eşîğine budur hem hâcâtım, ben fakîre kılasın bir nazar. Ba‘de kapıdan sağ ayağını atup girüp peymânçe yerinde âtî tercümânı okuya: Dost vech-i Âdem heft mihrab-ı elest çâr küşe-i post Allâh Hû Hakk dost. Ba‘de es-selâmu ‘aleyküm şerî‘at erenleri, es-selâmu ‘aleyküm tarîkat pîrleri, es-selâmu ‘aleyküm hakîkat şâhları, es-selâmu ‘aleyküm ma‘rifet kâmilleri diyüp âtî tercümânı okuya: Allâh eyvallâh erenler meydânında Hak huzûrunda On İki İmâm efendilerimizin dostuna dost düşmânına düşmân olmak kavliyle ve er hak erenlerin pend ü nasîhatiyle ‘amel ü hareket etmek üzere bu âyin-i cem‘de hâzır bulunan erenlerin rızâsıyla bir koç kuzulu kurbânımız var, (13) var getirelim. Şâhım erenler ne buyurursunuz? Allâh eyvallâh. Ba‘de mürşid du‘â ile cânların rızâlarını su‘âl ider. Allâh Allâh seyyidü’s-sâdât mefhar-i mevcûdât Hazret-i Muhammed Mustafa râ salavât Pîran-ı Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî muhabbet-i âl-i ashâb-ı ehl-i beyt şerî‘at ve sâhib-i tarîkat erenleri ve hakîkat ihtiyârları pîr-i ma‘rifet erenleri bir mü‘min ‘âşık boynu bağı kul olmak diler işbu husûsda ma‘rifetinizi niyâz ider destûrunuz var mıdır? Cümle dahi kabûlümüzdür diyüp niyâz iderler. Ba‘de mürşid âtî tercümânı dua okuya: Allâh Allâh erenler yolunda sâbit eylestün On İki İmâm On Dört Ma‘sum-ı Pâk efendilerimiz yardımcımız olsun, buyurun getir erenler, der rehber tâlibi erkân üzere çeküp mürşide teslîm iderken huzûra vardıkda âtî tercümânı okuya: *ve lillâhi'l-meşriku ve'l-magribu fe-eynemâ tuvellû fe-semmâ vechullâh innallâhe vâsi'un 'alîm*¹⁷ *ve innallâhe ve melâ'iketehu yusallûne 'ale'n-nebiyyi yâ eyyuhellezîne âmenû sallû 'aleyhi ve sellimû teslîm*¹⁸ der tâlibi mürşide teslîm ider mürşid dahi derkûş (14) idüp sağ kulağına âtî [tercümânı] telkîn ider: Fermân-ı Celîl kurbân-ı Halîl delîl-i Cebrâ'îl tekbîr-i İsmâ'îl subhânallâhu ve'l-hamdülillâhi ve lâ ilâhe illa'llâhu v'allâhu ekber ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi'llâhi'l-'aliyyi'l-'azîm Allâhu ekber Allâhu ekber lâ ilâhe illa'llâhu v'allâhu ekber Allâhu ekber ve li'llâhi'l-hamd *estağfirullâh min külli zenbin eznebtetu 'amden ve hatâ'en ve sirren ve etûbu ileyhi mine'z-zenbi'llezî 'alime ve ente 'allâmu'l-guyûb*¹⁹ *ey tâlib yalan söyleme, gıybet etme, şehvet-perest olma, kibir ve kin tutma, haset*

¹⁶ *Kim oraya girerse güvende olur. (Âl-i İmran, 3/97)*

¹⁷ *Doğu da Allah'ındır, batı da. Her nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (kublesi) orasıdır. Şüphesiz ki Allah, kuşatandır; bilendir. (Bakara, 2/115)*

¹⁸ *Şüphesiz, Allah ve melekleri Peygambere salat ederler. Ey iman edenler, siz de ona salat edin ve tam bir teslimiyetle ona selam verin. (Azhâb, 33/56)*

¹⁹ *Bilerek, kazara ve gizli olarak işlediğim bütün günahlarıma tövbe ediyorum, bildiğin bütün günahlarıma başla Allah'ım, sen gizlenen her şeyi bilensin.*

eyleme, gördüğünü ört, görmediğini söyleme, elin ile koymadığın şeye yanaşma, elin irmediği yere elini sürme, sözün geçmediği yerde söyleme, her şeye 'ibretle bak, 'ilim ile söyle, küçüğüne 'izzet, büyüğüne hürmet eyle, ikrârını sâf eyle, hakkı üzerinde mevcûd bil, her esrâr erenler âgâh ol, özünü erenlerde sâbit-kadem eyle, rehberin Muhammed, mürşidin 'Ali, mezhebin İmâm Ca'fer-i Sâdık, pîrin Hünkâr Hâcî Bektâş Velî diyüp tığbendi alıp âtî tercümânı okuya: Bismişâh *nasrun min-Allâhi ve fethun karîb ve beşşiri 'l-mü 'minîn*²⁰ Bi'smillâhi'r-rahmâni'r-rahîm İhlâs-ı şerîf *kul huvallâhu ilâ âhir...* **(15)** Allâhu ekber Allâhu ekber a'zamu kebîran hamden kesîran ve lillâhi'l-hamd havâlet erenler hû dost. Mühürleri niyâz itdirüp başından aşırup beline bağlaya. Ba'de tâlibin fahrını alup tekbîri okuya dört kapusuna niyâz itdirüp başını tekbîr ile giydire. Ba'de tâlibi rehberle teslîm ide. Rehber dahi kaldurup bir iki adım geri çekilüp âtî tercümânı okuya. Ba'de tekrâr mürşidin önüne getirüp âtî tercümânı okuya: *innallâhe ve melâ'iketehu yusallûne 'ale'n-nebiyyi ilâ âhir* diyüp çeküp teslîm ide. Rehber, tâlibin sol tarafından geçüp dede efendiye tâlibin sağ kulağına eli dedenin elinde ve sol eli dedenin sağ eteğin tutup âtî telkîn icrâ ide: *innellezîne yubâyi 'üneke innemâ yubâyi 'unallâhe yedullâhi fevka eydihim, femen nekese fe innemâ yenkusu 'alâ nefsih ve men evfâ bimâ 'âhede 'aleyh*²¹ *feseyu 'tîhi ecran azimâ*²² *yâ eyyuhellezîne âmenû 'tekullâhe veltenzur nefsun mâ kaddemet ligadin vettekû 'llâhe innallâhe habîrun bimâ ta 'melûn*²³ *yâ eyyuhellezîne âmenû tûbû ilâ 'llâhi* **(16)** *tevbeten nasûhan*²⁴ *ve vallâhi*²⁵ *yuhibbu 'l-tevvâbîn ve yuhibbu 'l-mutahhirîn*²⁶ elhamdüllezi la yebga illâ vechehu lâ yekumu lehu el-meliku ve lehu tahakkümü²⁷ *ve ileyhi turce 'ün*²⁸ *velehu 'l-*

²⁰ *Allah'ın yardımı ve yakında gerçekleşecek bir zafer; bütün inananlara müjdele.* (Saff, 61/13)

²¹ *Ayetin aslında bu kelime 'aleyhullâhe şeklindedir.*

²² *Sana biat edenler ancak Allah'a biat etmiş olurlar. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allah'a verdiği sözü yerine getirene, Allah büyük bir mükâfat verecektir.* (Fetih, 48/10)

²³ *Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve herkes, yarın için önceden ne göndermiş olduğuna baksın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.* (Haşr, 59/18)

²⁴ *Siz ey imana ermiş olanlar! Gönülden tevbe ederek Allah'a yönelin.* (Tahrîm, 66/9)

²⁵ *Ayetin aslında bu kelime "innallâhe" şeklindedir.*

²⁶ *Şüphesiz Allah tövbe edenleri ve temizlenenleri sever.*(Bakara, 2/222)

²⁷ *Onun tarafından başka (gidilecek) taraf olmayan, onun üzerinde melik ve tahakküm olmayan (Allah'a) hamd ederim.*

²⁸ *O'na döndürüleceksiniz.* (Yasin, 36/22)

*hükümü ve ileyhi turce 'ün*²⁹ Allâhümme salli 'alâ seyyidinâ Muhammedin Allâhümme salli 'alâ seyyidinâ İmâm 'Aliyye'l Murtazâ ve'l-Hadîce ve'l-Fâtıma ve'l-Hasan ve'l-Hüseyin hü mâ neslü zekiyyâ Zeyne'l-Âbidîn ve'l-Bâkır ve'l-Ca'fer-i Sâdik ve'l-Mûsâ'l-Kâzım ve'r-Rızâ 'Ali ve Muhammed Takî ve 'Aliyye'n-Nakî ve hâze'l-'Askerî ve'l-Mehdî ellezî huccetü'l-gâ'im bi ferihibi-eşfi bi-hüküm-i ezeli ebedî salâtu selânullâhi ve rıdvânullâhi ta'âlâ 'aleyhim ecma'în. Huvallâhu 'alâ mâ tekülî vekîl³⁰ ve in tevellev³¹ kemâ tevelleytum min kablu yu'azzibkum 'azâben elîmen³² ve salli ve sellim seyyidinâ Muhammed ve âlihi ve hayrihi ve ashâbihi ecma'în bi-rahmetike yâ erhame'r-râhimîn diyüp tâlibi rehbera teslîm ide ve iderken *innallâhe (17)* ve *melâ'iketehu yusallûne 'alâ'n-nebiyyi yâ eyyuhellezîne âmenû sallû 'aleyhi ve sellimû teslîmâ*³³ okuyup “Oğlum eline beline sâbit-kadem ol.” diyüp tâlibi rehbera teslîm ide. Rehber üç adım geri çekilüp âtî tercümânî okuya: Hamdülillâh kim biz olduk bende-i hâss-ı Hudâ, cân u dilden 'aşkla hem çâkeri âl-i 'abâ, râh-ı zulmetden çıkup doğru basdık kadem, hâb-ı gâfletden uyandık cân gözümüz kıldık küşâd, On İki İmâm bendesiyiz biz gürûh-ı nâciden yetmiş iki fırkadan olduk biri dahi cüdâ, mezhebimiz hak Ca'ferîdir gayrilerden el yedük(?) Pîrimiz Üstâdımız Hâcî Bektâş-ı Velî kutb-ı evliyâ hak diyüp bel bağladık ikrâr virüp erenlere rehberin oldu Muhammed mürşidindir Murtazâ, der Allâh Allâh du'â idüp niyâz ideler (18) üç adım dahi geriye çekilüp ibtidâ dede efendiye sâniyen karındaşlara başka başka niyâz idüp andan geriye çekilüp kapu önünde durup ba'de dede efendiye niyâz idüp andan geriye çekilüp meydân kapısına eşîğine niyâz idüp diye ki “Buna bâb-ı dârü'l-emân dirler.” Andan pîr postuna niyâz ide, yanında olan eşik taşına niyâz idüp “Buna mürüvvet bâbı dirler.” Andan pîr postuna niyâz idüp diye ki buna “Hazret-i pîr bunu Horasân'dan getirüp bu mahalle serdi.” Ba'de 'Ali postuna niyâz idüp diye ki “Buna 'Ali postu dirler, cümle müşkil işler bunda hallolur.” Andan çerâğ[a] niyâz idüp diye ki “Buna çerâğ dirler, cümle cânlar bunun ziyâsıyla nûr olur, birbirlerini görürler.” Ba'de meydân taşına niyâz idüp diye ki “Buna meydân taşı dirler, terbiyesiz olanları bunda terbiye iderler.” Ba'de ocağa niyâz idüp diye ki “Buna ocak dirler, bunda çiy olan nesne bişüp insân

²⁹ *Nihai hüküm O'nundur, O'na döndürüleceksiniz.* (Kasas, 28/70 ve Kasas, 28/88)

³⁰ O Allah ki senin söylediğine vekildir.

³¹ Ayetin aslında bu kelime *tetevellev* şeklindedir.

³² ...ama şimdi olduğu gibi (yine) vazgeçerseniz sizi şiddetli bir cezaya çarptıracaktır. (Fetih, 48/16)

³³ *Şüphesiz, Allah ve melekleri Peygambere salat ederler. Ey iman edenler, siz de ona salat edin ve tam bir teslimiyetle ona selam verin.* (Azhâb, 33/56)

fâ'idelenür.“ Ba‘de aşcı[ya] (19) niyâz idüp diye ki “Buna aşcı postu dirler, bu üstâddır çiyleri bişürür.” Ba‘de Ahmed-i muhtâr postuna niyâz idüp diye ki “Buna Ahmed-i muhtâr postu dirler, cemî‘ ‘ulûm-ı evvelîn ve âhirîn bunun yüzü suyu hürmetine halk olunmuşdur ve hidâyete irgüen budur.” diye. Ba‘de gerüye çekilüp meydâna niyâz idüp diye ki “Buna meydân dirler, bu meydân erenler meydânıdır, herkes murâdın bundan alır.” diye. Ba‘de dârda durup “Erenler kurbânımızı kabûl buyurunuz ve murâdımızı virdiniz merâm [u] maksûdumuza nâ’il olduk hak ve hayrımızı niyâz ıderiz diyüp dede efendi âtî gülbank çeke cânlar hû diyeler Allâh eyvallâh

Bismişâh Allâh Allâh El-hamdüli‘llâhi-rabbi‘l-‘âlemîn nûr-ı kulûbu‘l-‘ârifin bi-nûru‘l-‘irfân ve‘l-ekâvizîn(?) sudûru’s-sâlikîn bi-ziyet-i ‘ilm ve‘l-hilm ve‘l-‘aşk ve‘l-viceân ve âdâbihim bi-âdâbu‘r-resûlullâhi ve erkân-ı resûlullâhi ‘aleyhi salavâtu‘r-rahmân,³⁴ Allâhümme salli ve sellim ‘alâ nûr-ı seyyidinâ Muhammed ve ‘alâ Fâtıma ve‘l-Hadîce Allâh Allâh. Vakitler hayr ola, hayır[lar] feth ola, şerler def‘ ola, mü‘minler şâd ola, ber-murâd ola, münkirler münâfiklar mât ola ve berbâd ola. Allâh Allâh. Her demler dâ‘im, cemler kâ‘im ola, ‘ibâdetler sahîh ola gönüller şâd ola, meydânlar âbâd ola, muhabbet meclisleri küşâd ola. Allâh Allâh. Dostlarımız var ola, düşmânlarımız makhûr ola, sırlar mestûr ola, gönüller pür-nûr ola, hânedân-ı fukarâ ma‘mûr ola. Allâh Allâh. Murâdlarımız hâsıl ola, erkânlarımız niyâzlarımız kabul ola, ‘âşiklar husûl-i tevellâ(?) sâlikler muhavvel ola. Allâh Allâh. Dem-i devrân hânedân-ı dervişân bâkî ola, düşmânın dalı budağı hakîr ve fânî ola, sine-i sâlikân mütesellî ola, dervişân mütecellî ola, bezm-i dervişân mütehallî ola. Allâh Allâh. Âl-i ‘abâ emrine inkiyâd iden dervişân, ‘ârifân, muhibbân, sâdikân dünyâ ve âhîret ve ‘ukbâda ‘azîz ve memnûn (21) ola, cümle belâ ve kazâdan emîn, masûn ola, düşmânlar hor ve hakîr ve zebûn ola. Allâh Allâh. Muhammed ‘Ali cümlemize mu‘în ve zâhir ola, himmet-i ‘âfîleri üzerimizde hâzır ve nâzır ola, hemîşe iltifât-ı ‘âfîleri, rûhâniyyet-i ‘âfîleri yâr ve yardımcımız ola, hâlık-ı yektâ ferd-i bî-hemtâ, mevcûd-ı mevcûdât, rezzâk-ı mahlûkât celle celâluhu ‘amme nevâluhu lâ ilâhe gayruhu yâ Ganî Hazret-i perverdigâr nehc-i kavmden sırât-ı müstakîmden ayırmaya, bir nasîb [u] kısmet ve fütûhat [u] kerem eyle, nâ-merde muhtâc eylemeye, tevfik ve hidâyat [ve] ‘inâyet eyle, mazhar-ı envâr-ı tecellî, mahrem-i esrâr-ı ezeli, cümle ‘uşşâk-ı lem yezeli eyleye, nefeslerimizi keskin, tuğlarımızı berrâk, dîdelerimizi, bünyânlarımızı musaffâ eyleye. Allâh Allâh. Seyyid-i kâ‘inât, mefhar-ı mevcûdât, sultânü‘l-enbiyâ’ ve‘l-mürselîn, muktedâ‘-i evliyâ’

³⁴ Resulullah (sas)’ın adabıyla ve erkânıyla yetmişmiş; ilim, hilm, aşk, vicdanla süslenmiş salıkların kaynağı, âriflerin kalbinin nuru, irfan ışığı olan âlemlerin rabbine hamdolsun.

ve'l-muttakîn, mahbûb-ı (22) rabbi'l-'âlemîn, Allâhu 'alâ cemî'i'l-evvelîn ve'l-âhirîn a'nî Hazret-i Ahmed-i Muhtâr salavâtullâhi fî külli leyl ve'n-nehâr, Şâh-ı Merdân, Şîr-i Yezdân, mazhar-ı rahmân, nâsır-ı ehl-i îmân, kâtîli'l-küfr ve't-tuğyân, halîfetul-lâhi 'ale'l-'âlemîn, nefsi-pâk-i hayru'l-mürselîn Hazret-i Murtazâ radiyallâhu te'âlâ mâdâmetü'l arz ve's-semâ, seyyidetül'l-ma'sûm-i 'aliyyen Hazret-i Fâtîmatü'z-Zehrâ ve Hadîcetü'l-Kübâ, nûr-ı dîde-i peygamber Hazret-i Şebber ü Şebbîr, seyyid-i âli-cedd-i 'Ali Zeyne'l-'Âbidîn, mefhar-i ehl-i dîn Hazret-i Bâkir ve Ca'fer, seyyidü'l-as-fiyâ Hazret-i Kâzım ve'r-Rızâ, mezâhir-i envâr-ı ilâhî, 'ârifân-ı esrâr-ı nâ-mütenâhî Hazret-i Muhammed Takî ve 'Ali Nakî ve Hasanü'l-'Askerî sâhibü'z-zamân, kutb-ı devrân, halîfetü'r-rahmân ilâ âhiru'z-zamân şafâ'atlerinden mahrûm eylemeye, himmet-i 'âlîleri ve iltifât-ı 'âlîleri üzerimize hâzır ve nâzır ola, dünyâ ve âhiretde mu'înlerimiz ola, çağırduğumuz hinde feryâd seslerimize yetiše, (23) muhabbetleri dâ'im ve kâ'im, nazar-ı şerîfleri zâhirlerimizi ma'mûr ve bâtınlarımızı pür-nûr eyleye, meclis-i 'âliyyelerinden münfekk [ü] dûr eylemeye, Hazret-i Velî-i mutlak rütbe-i 'âliyyelerini hakkı der-i sahrâ-yı mahşer yâ şehîd-i Kerbelâ Hüseyin cem'î ile şühedâ-yı Kerbelâ sulehâ-i Kerbelâ rûh-ı revânları şâd u handân ola, himmetleri üzerimizde hâzır ve nâzır ola. Allâh Allâh. Âdem safî, Nûh necî, İbrâhîm halîl, Mûsâ kelîm, 'Îsâ mesîh cümle enbiyâ' ve'l-mürselîn efendilerimizin dem-be-dem enfâs-ı tayyibeleri rûhâniyyet-i 'âlîleri üzerimizde hâzır ve nâzır ola. Allâh Allâh. Selmân-ı Fârisî, 'Ammâr bin Yâsir, Ebû zer Gıfârî, Mîkdâd ibn-i Esved, Zeyd Sulhânî(?) Mâlik Ezder yâhûd Eşter cümle kemerbestegân u bendegân-ı âli- 'abâ himmetleri ve 'inâyetleri üzerimizde hâzır ve nâzır ola. Allâh Allâh. Tâcü'l-'ârifîn, kutbu'l-vâsılîn, sultanü'l-'âşıkîn pîrimiz üstâdımız Hazret-i Hünkâr Seyyid Muhammed el Hâc Bektâş-ı Velî efendimizin (24) rûhâniyyetleri cân-perverimizde ola, sülûkunda sâbit-kadem eyleye şefâ'atleri, 'inâyetlerini üzerimizden dûr eylemeye, zevk [u] vicdân 'ilm [ü] 'irfân kemâl-i hâl kerem-i 'inâyet eyleye. Allâh Allâh. Pîrân-ı Horasân, abdâlân-ı Rûm, kalenderân-ı Türkistân, meşâyih-i 'Arabistân, zümre-i ihtiyârân ve tâ'ife-i ebrâr, sâhibân-ı ikrâr dervîşân, muhibbân, 'âşıkân, sâdikân mürşid-i kâmil Hâce Ahmed Yesevî, Ma'rûf-ı Kerhî, Cüneyd-i Bağdâdî, Şeyh Sünbülî, Mansûr-ı Hallâc, Muhyiddîn-i A'râbî, Şahâbeddîn-i Rûmî, Şâh Nî'metullâh Velî ve Şâh Fazlî, Nesîmî Sultân, Sarı İsmâ'îl Sultân, Cemâleddîn, Abdâl Mûsâ Sultân, Kolu Açık Hacim Sultân, Seyyid 'Ali Sultân, Kaygusuz Sultân, Abdül Makrî kaddesallâhu esrâruhum himmetleri hâzır, kerâmetleri bâhir, velâyetleri nâzırımız ola, mahrem-i esrâr u ilmü'l-esmâ'dan ve *lekad kerremnâ*³⁵dan

³⁵ Biz yücellik/üstün kıldık. (İsra, 17/70)

*men dahalehu*³⁶ dâ'iresini *dahalehu kâne âminâ*³⁷ ile hânedân-ı fukarâ ve fenâdan göçen dervişân, 'âşikân, muhibbân, sâdikân (25) rûh-ı revânları şâd u handân ola. Allâh Allâh. Merdân-ı Bektâşî, kemerbestegân-ı Bektâşî, devr-i emân-ı Bektâşî, dem-i devrân-ı Bektâşî, halifegân-ı Bektâşî, 'irfân-ı Bektâşî dâ'im ve kâ'im bâkî ola. Allâh [Allâh]. Erenler er Hak Muhammed 'Ali gerçekler deminden ayırmaya, erkânlar tamam meydânlar pür-kiyâm ola, muhabbetler ber-devâm ola, ikrârlarımız hâs ola, fahrımız mübârek ola, akvâlimiz sâdik ola, ef'âlimiz sâlih ola, erenler er hak Muhammed 'Ali gerçekler deminden ayırmaya. Allâh Allâh. İlla'llah Celîl, Cebbâr, Settâr, Mu'in, hâlıkü'l-leyl ve'n-nehâr, lâ yezâl, zü'l-celâli ve'l-ikrâm. Allâh Allâh. Erler erliğine, Hakk'ın birliğine, küffâr-ı hâksârın körlüğüne, dîn-i İslâmın kuvvetine, padişâhımız el-Gâzî Sultân 'Abdülhamîd Hân Efendimizin eyyâm-ı devletine, gazâyâ giden gâzîler demine. Allâh Allâh. Evveli Kur'an, âhiri Kur'an *tebârekellezî nezzele'l-furkân*³⁸, eli kan, kılıcı kan, sînesi 'üryân, (26) ciğeri büryân, dîn-i mübîn uğruna şehîd olan gâzîler demine. Allâh Allâh. Evveli gazâ, âhiri 'inâyet-i Hudâ kasd-ı a'dâ, kuvvet-i enbiyâ, resûl-i kibriyâ Hazret-i Muhammed Mustafâ yardımcımız ola, gözcümüz, bekçimiz ola, dîdârından, katârından ayırmaya, üçler, beşler, yediler, kırklar, üç yüz altmış altılar, bin birlerin nazar-ı şerîfleri üzerimizde hâzır ve nâzır ola. Allâh Allâh diyüp bu meydânda baş indiren cânların cümlesinin keselerine berekât, nefesleri keskin, atları eşkin, vücûdlarına sıhhat, evlâd u ahbâblarına hayırlı 'ömürler [ola], dirlik ve birlikden, katâr-ı erenlerden ayırmaya, hastalarına şifâ, derdlerine deva [vire], i'tikâdlarını kavî eyle[ye], sırat-ı müstakîmden ayırmaya, mürşid nazarından şaşırıp düşürmeye. Allâh Allâh.

Sebeb-i küşâd[-]ı mecele-i penâh-ı es-Seyyid 'Abdünnâfi Baba

Bu dergâh post-nişini olan Hüsni Baba'nın dergâh-ı şerîf-i ma'mûr, nefeslerimiz keskin atlarımız eşkin, makâmı a'lâ, sofrasını ganî eyle, her dem, her sâ'at dergâh-ı şerîflerinin nezr ü niyâzı[nı] eksik eylemeye ve kendüsini postunda arslan eyle ve diyâr-ı âhirden bulunan muhabbet arzusunu çeken (27) 'Ali evlâdlarının cümlesinin dileklerini bu meydânda Allâh Allâh diyen cânların yüzü suyu hürmetine anlarındahi murâdlarını hâsıl eyleye. El-hâsıl kâffeyi âl-i 'abâ ve fahr-i fenâyâ râh-ı Muhammed 'Ali'den ve erkân-ı Hâcî Bektâşî Velî'den ayırmaya, namâzlarımızı, niyâzlarımızı,

³⁶ *Kim girse...*(Al-i İmran, 3/97)

³⁷ *Oraya kim girse güven içinde olur.*(Al-i İmran, 3/97)

³⁸ *O, mübarek Furkan (hakka batıldan ayırıcı bir ölçü) 'i indirdi.*(Furkan, 25/1)

erkânlarımızı dîvân-ı dergâh-ı ‘âli-şânda kabûl eyleye, üçler, beşler, yediler, kırklar, üç yüz altmış altılar, bin birler safa nazarları üzerimizde hâzır ve nâzır ola, nûr-ı nebî, kerem-i ‘Ali Pîrimiz Hünkâr Hâcî Bektâş Velî keremine Hû dost. (28)

Bi’smillâhi’r-rahmâni’r-rahîm

Elhamdülillâhi’llezî nûr-ı kulûbu’l-‘ârifîn bi-nûr-ı ‘irfân ve ikân ve zeyyene sudûru’s-sâlikîn bi-ziynetü’l ilm ve’l-hilm ve’l-‘irfân ve’ş-şevk ve’l-vidcân ve âdâbihim bi-âdâb-ı resûlullâh ve erkân-ı resûlullâh ‘aleyhim salavâtu’r-rahmân

Allâhümme sallî ve sellim ‘alâ nûr-ı seyyidinâ Muhammed Mustafâ sallallâhu ‘aleyhi vesellem, Allâhümme sallî nûr-ı seyyidinâ İmâm ‘Aliyyel Murtazâ kerrem-Allâhü veche, Allâhümme sallî ‘alâ nûr-ı seyyidinâ Hadîcetü’l-Kübrâ, Allâhümme sallî ve sellim ‘alâ nûr-ı seyyidinâ Fâtımatü’z-Zehrâ, Allâhümme sallî ve sellim ‘alâ nûr-ı seyyidinâ Hasan Hulki Rızâ, Allâhümme sallî ve sellim ‘alâ nûr-ı seyyidinâ İmâm Hüseyin mazlûm-ı şehîd-i deşt-i Kerbelâ, Allâhümme sallî ve sellim ‘alâ nûr-ı seyyidinâ İmâm Zeyne’l-‘Âbidîn ma’sûm-ı pâk, Allâhümme sallî ve sellim ‘alâ nûr-ı seyyidinâ İmâm Muhammed Bâkır, Allâhümme sallî ve sellim ‘alâ nûr-ı seyyidinâ Ca’fer-i Sâdık mezheb-i pâk, Allâhümme sallî ve sellim ‘alâ nûr-ı seyyidinâ Mûsâ el-Kâzım, Allâhümme (29) sallî ve sellim ‘alâ nûr-ı seyyidinâ imâm-ı heştüm, kible-i heftüm Sultân-ı Horasân, delîl-i Horasân, erkân-ı Horasân, burhân-ı Horasân, Şâh-ı Şehîd-i Horasân İmâm ‘Ali Mûsâ Rızâ, Allâhümme sallî ve sellim ‘alâ nûr-ı seyyidinâ İmâm Muhammed Takî el-Cevâd, Allâhümme sallî ve sellim ‘alâ nûr-ı seyyidinâ İmâm ‘Aliyye’n-Nakî el-Hâdî, Allâhümme sallî ve sellim ‘alâ nûr-ı seyyidinâ İmâm Hasanü’l-‘Askerî, Allâhümme sallî ve sellim ‘alâ nûr-ı seyyidinâ İmâm Muhammed Mehdî sâhibü’z-zamân, kutbu’d-devrân, hüccetü’l-burhân, hayyul kayyûm cehârdeh-i ma’sûm-ı pâkân, salâtu’r-rahmân himmet-i ‘âfîleri nıgehbanımız iltifât-ı ‘âfîleri üzerimizde hâzır ve nâzır ola ‘ayn-ı cem‘imiz kırklar meydânında kabûl, makbûl ola, tâcü’l-‘ârifîn, kutbu’l-vâsılîn, sultânü’l-‘âşıkîn, pîrimiz, üstâdımız Hazret-i Seyyid Muhammed Hünkâr Hâcî Bektâş-ı Velî efendimiz sülûkunda sâbit-kadem eyleye, şefâ‘atleri üzerimize yakın ola, zevk-i vicdân, ‘ilm-i ‘irfân, kemâl-i hâl, kerem-i ‘inâyet eyleye, pîran-ı Horasân, abdâlân-ı Rûm, kalenderân-ı Türkistân, meşâyih-i ‘Arabistân, hâksâr-ı Hindistân, (30) zümre-i ihtiyâr, tâ’ife-i ebrâr, sâhibân-i ikrâr, dervîşân, ‘ârifân, muhibbân, sâdikân, mürşidân, kâmilân Seyyid ‘Ali Sultân Abdâl Mûsâ Sultân, Seyyid Balım Sultân, Kaygusuz Sultân kaddesallâhu esrâruhüm himmetleri hâzır kerâmetleri zâhir velâyetleri nâzırımız ola, merdan-ı Bektâşî, abdâlân-ı Bektâşî kemerbestegân-ı Bektâşî, Dûdemân-ı Bektâşî, dem-i devrân-ı Bektâşî daim ola, bâkî ola, ikrârlarımız sâfi, imânlarımız hâs, fâhirlirimiz mübarek ola, akvâlimiz

sâdık, ef'âlimiz sâlih, ola, er hak Muhammed 'Ali gerçeklerin demine irmeye, namâzlarımız, erkânlarımız, hizmetlerimiz kabûl, makbûl, pesendîde-i bârgâh-ı kibriyâ ola, seyyid-i kâ'inât, sırr-ı Murtaşâ 'Ali ve dem-i Pîrimiz Hünkâr Hâcî Bektâş-ı Velî demine dil bizden nefes Pîr Balım Sultân[']dan] ola gerçeğe hû (31)

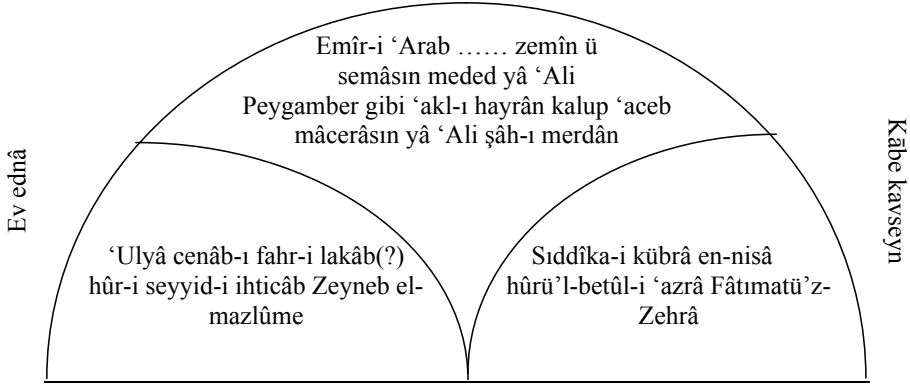
Hû

Çocuk dünyâya geldiğinde gülbank

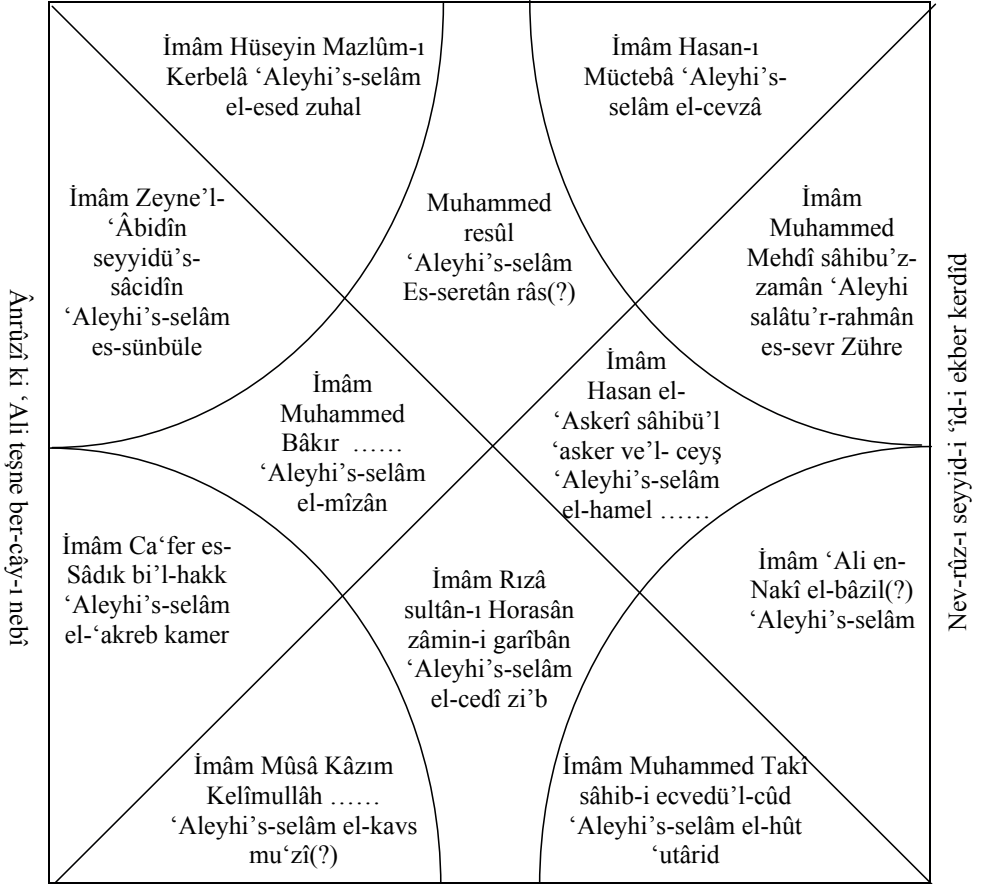
Bismişâh Allâh Allâh Bismillâh

Fâtihatü'l-mevcûd ve'lhamdülillâhi mazhare'l-cûd velâ ilâhe illallâhi tevhîden min keşfin³⁹ ve meşhûd ol padişâh-ı fahr-i kâ'inât, delîl-i râh-ı necât, şefî'-i rûz-ı 'arasât, sultân-ı serîr-i risâlet, bülbül-i gülzâr-ı şerî'at ve ol vâkıf-ı sırr-ı Hudâ ve ol hâdî-i dünyâ ve âhîret ol sadr-ı suffe-i safâ ve ol mâh-ı kubbe-i bedr-i vefâ, mu'allâ, müzekkâ, müctebâ, habîb-i Hudâ, resûl-i kibriyâ, mahbûb-ı Hudâ, Hazret-i eba'l-Kâsım Muhammed Mustafâ sallallâhu te'âlâ'aleyhi ve's-sellem (32)

³⁹ Varlığın yaratıcısı ve cömertliğin sahibi, kendisinden başka ilah olmayan Allah'a hamd olsun.

Ânest ki rûz-ı şeb berâber gerdîd

Ber-gerd-i sırr-ı sâkî-i kevser kerdîd

(33)

Tarîkat-i ‘aliyye-i Bektâşî erkânında bulunan evlâd-ı ma‘neviyyem bulunan zâtların nufûs-ı erenlerin defteridir

Numro 1: Konya vilâyeti dâhilinde Aksarây kazâsının Mahallesinden Turunç(?) oğlu Hâcî Muhammed bin Hâcî Muhammed fî 12 Zî'l-ka‘de sene 309 (8 Hazîrân 1892) fî 7 Hazîrân sene 317 (20 Haziran 1901)

Numro 2: Tire'nin Kûp(?) Mahallesinden Resîl(?) oğlu Ahmed bin Hâfız ‘Ali fî 12 Zî'l-ka‘de sene 308 fî 7 Hazîrân sene 307 (20 Haziran 1891)

Numro 3: Söke kazâsının Moralı(?) Mahallesinden Arnabut Ahmed bin Nazîf

Numro 4: Edirne vilâyeti[n]den Hoca Balı Mahallesinden Lutfî Paşa mütevellisi ‘Osmânî Nûrî ibn-i Muhammed Tâhir fî 8 Receb sene 309 (7 Şubat 1892)/26 Kânûn-ı Sâni sene 307 (7 Şubat 1892) **(34)**

Tire kazâsının Yahşi Beg Mahallesinden Üzümcü ‘Arab ‘Ali Ağa oğlu Ahmed ibn-i ‘Ali fî 8 Receb sene 309 (7 Şubat 1892)/26 Kânûn-ı Sâni sene 307 (7 Şubat 1892)

Ödemiş kazâsında Mahallesinden Sofya muhâcirlerinden Sofya'nın Alaca Mescid Mahallesinden Dağlı Hasan bin Muhammed fî Mart sene 308 (Mart-Nisan 1892)/15 Şa‘bân sene 308 (26 Mart 1891)

Ödemiş kazâsında mahalle-i mezkûrdan Hasan zevcesi Hasan Bal'ın(?) kerîmesi Fâtıma fî Mart sene 308 (Mart-Nisan 1892)/15 Şa‘bân sene 308 (26 Mart 1891) **(35)**

1272 tarihinde mevlâ(y) ‘atâsından ‘Azîz Monla vefâtından sonra karındaşları yaran gömleli başı oğlu Muhammed ‘Ali yanında hemşiresi Şerîfe Gülsüme 12 Tire'ye gitmiş. **(36)**

Kaynakça

- Armağan, A. M. (2003) Devlet Arşivlerinde Tire. <http://www.tireportal.com/index.php/Tarihi-Mekanlar/Tire-Turbeleri-ve-Mezarlari/KalpakkayaArappinari-Turbesi.html> 04.08.2012 tarihinde erişilmiştir.
- Ercan, A. H. (2010). Günümüzde Bektaşiliği Yaşamak. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi. 55/ 405-408.
- Erdem, C. (2011). Muhammet Ali Hilmi Dede Baba Erkân-nâmesi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (57) s.245-258.
- Gölpınarlı, A. (1963). Mevlevî Âdâb ve Erkânı, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul.
- Gümüšoğlu, D. ve Yıldırım, R. (2006). Bektaşî Erkân-nâmesi, Horasan Yayınları, İstanbul.
- Koca, Ş. (2005). Bektaşilik ve Bektaşî Dergâhları. İstanbul: Cem Yayınları.
- Noyan, B. (2002). Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik, Cilt 5, Ardıç Yayınları, Ankara
- Noyan, B. (2003). Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik, Cilt 6, Ardıç Yayınları, Ankara
- Noyan, B. (2006). Balım Sultan Erkânnamesi Merkezli Geleneksel Bektaşiliğe Ait Bir Ritüel Örneği: İkrar. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 40/1-33.
- Noyan, B. (2010). Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik, Cilt 8, Ardıç Yayınları, Ankara.
- Özcan, H. (2012). Hacı Bektaş Veli'nin Eserlerinde ve Bektaşî Erkân-nâmelerinde Dervişin Nitelikleri. Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic Volume 7/1, 1695-1706.
- Tatçı, M. ve Kurnaz C. (2001). Tasavvufi Gelenekte Miyârlar ve Karabaş-ı Veli'nin Miyâr'ı, Bizim Büro Yayınları, Ankara.
- Temren, B. (1995). Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Topuzkanamış, E. (2010). Bir Bektaşî Erkânnamesi, TKVHBV Dergisi, Yaz (Temmuz, Ağustos, Eylül), S. 55, Bektaşîlik Özel Sayısı, s. 421-436.

Uludağ, S. (1996). “Tasavvuf Açısından Gelenek ve Yenileşme”, İslam, Gelenek ve Yenileşme, İSAM Yayınları, İstanbul.

DER KATECHISMUS (ERKÂNNAME) DES GEISTLICHEN HACI KIRZADE HÜSEYİN HÜSNÜ BABA

Cem ERDEM¹

Ersoy TOPUZKANAMIŞ²

Fazit

Dieses Katechismus-Buch (erkânname), welches den Gegenstand dieser Arbeit bildet, wird in der Atatürk-Bibliothek der Stadt Istanbul unter der Nr. OE. 1056 geführt. (OE. bezieht sich hier auf Herrn Osman Ergin (OE), der das Buch gestiftet hat. AdÜ) Auf dem äußeren Einband des Werks mit den Abmessungen 210 x 135 mm steht geschrieben: "Ausfertigung des Katechismus des aus dem Stadtviertel Hasan in Tire stammenden Ehrenwerten Hâci Kırzâde Hüseyin Hüsnî Baba Efendi und Nachfolgers des Scheichs (Post-nişîn) des Heiligen Halil İbrâhîm Baba Sufi-Konvents." Auf dem Siegel des inneren Umschlags steht der Vermerk: "Hâk-i pâ-y-i Âl-i 'Abâ mazhar Hüseyin Hüsnî Baba, 1308." Dabei ist es nicht klar, ob sich das Datum 1308 auf die islamische oder auf die christliche Zeitrechnung bezieht. Nach christlicher Zeitrechnung entspräche das mit 1308 angegebene Jahr dem Zeitraum von 1892-1893, während es nach islamischer Zeitrechnung dem Zeitraum von 1890-1891 entsprechen würde. Wenn es sich auch bei diesem Datum nicht um das Datum der Replikation der Schrift handelt, so liefert es jedoch Hinweise über die Zeit, wann das Buch repliziert wurde.

Die Katechismus-Schrift besteht aus insgesamt 20 Blättern und hat einen Umfang von 40 Seiten. Das Heft mit den grünen und roten Linienblättern ist so formatiert, dass auf jeder Seite 13-16 Zeilen Platz finden. Die türkischen Vermerke sind generell mit der Schreibart rıka (rıka kırmızı) und die arabischen Vermerke sind mit der Schreibart nesih (nesih kırmızı) geschrieben. Wenn auch nicht regelmäßig, so wurden einige der Überschriften, der Koranverse und der Vermerke auf den ersten 20 Seiten mit roter oder grüner Tinte geschrieben. An einigen Stellen stößt man auf wenige Korrekturen, die wohl nachträglich gemacht wurden. Einige Seiten enthalten jeweils am Ende einer Seite rabita-Angaben, während am Ende des Buches kein Datum zu sehen ist. („Rabita“ sind Wörter, die in den alten handgeschriebenen Manuskripten im Sinne der heutigen Seitennummern verwendet wurden und zwar in der Form, dass man das erste

¹ Doktorand am Institut für Erziehungswissenschaften an der Gazi Universität, Ankara/Türkei – Fachbereich Lehramtstudium für die türkische Sprache und Literatur.

² Dr. an der Universität Balıkesir/Türkei - Fachbereich Türkisch, Balıkesir.

Wort auf der linken Seite am rechten Seitenende platzierte. AdÜ)

Im letzten Abschnitt des Werkes sind innerhalb einer Form, die einer Gebetsnische ähnelt, die Namen von Prophet Muhammed, seiner Ehefrauen sowie die Namen der Zwölf Imame und einiger Sternzeichen geschrieben. An den vier Seiten des sich in der Mitte der Gebetsnische befindenden viereckigen Form sind folgende 4 Vermerke in der persischen Sprache zu sehen: „Zu dieser Zeit sind Tag und Nacht gleich. An dem Tag wollte der Ehrenwerte (Imam) Ali die Nachfolge des Propheten (Muhammed) antreten. Der Kopf des Mundschenks (saki) war wie Kevser (Paradiesquelle). Das Fest meines Herren ist zum größten Fest geworden.“

Diese Katechismus-Schrift gehört dem postnişin des Arappınarı Derwischklosters (Die Sufi-Zelle des Geistlichen Horasanlı Halil İbrahim Baba) Hacı Kırzade Hüseyin Hüsni Halifebaba (k.s) („k.s.“ wird in der islamischen Mystik als Ausdruck des Respekts für die verstorbenen heiligen Persönlichkeiten verwendet und steht für „Kudise Sirruhu“ was wörtlich übersetzt „Gott segne seine Wahrheit“ bedeutet. AdÜ) Dieser erkânname, der hier behandelt wird, weißt wichtige Besonderheiten auf, da er das Ritual der Gottesandacht (cem ritueli) detailliert behandelt. Der erkânname beginnt mit Information darüber, wann diese Rituale praktiziert werden. Wenn man die Besonderheiten der Ausdrucksweise bewertet, wird klar, dass die Religionspraktiken hier aus didaktischer Sorge dargelegt werden. In Zusammenhang mit dieser Absicht lässt sich auch feststellen, dass diese Katechismus-Schrift umfassende und detaillierte Informationen liefert. Der erkânname setzt seine Ausführungen damit fort, wie der Gebetsraum (meydan evi) vor dem Ritual der Gottesandacht vorbereitet werden muss. Es wird umfassend erklärt, wie und in welcher Form die Felle (post) zu legen sind. Ferner werden die Rituale, die der ehrenwerte Dede (Geistlicher) durchzuführen hat, der Reihe nach aufgezählt, nach dem vorher der ehrenwerte Dede und die Gemeinde im Gebetsraum ihre Plätze eingenommen haben. Es folgen Vorabinformationen zu den Ritualen, die hiernach praktiziert werden. Man merkt, dass der Katechismus (erkânname) stilistisch in einer Form verfasst ist, deren Sprache sich nicht nur an den Würdenträger des Ordens richtet, dem die Schrift gegeben wird, sondern zugleich auch alle anspricht, die den Wunsch haben, an der Gottesandacht teilzunehmen.

Der erkânname versucht, die materielle und mentale Verfassung jener Gottesdienstteilnehmer, die während der Andacht rituelle Aufgaben (hizmet) übernehmen, zusammen zu schildern. Der Gottesdienst, dessen Praxis in diesem erkânname erläu-

tert wird, begegnet uns als ein ikrar ayini. Der ikrar ayini, der als solche zu den wichtigen Ritualen bei den Bektaschi zählt, ist als Ausdruck eines Initiationsrituals (ikrar) zu verstehen, wodurch man in den Orden aufgenommen wird. Aus diesem Grund lässt sich in diesem Katechismus-Buch (erkânname) in bezug auf diesen Gottesdienst eine Darstellungsweise feststellen, die vor allen Dingen viel Wert auf die mentale Verfassung legt. Wenn man sich die Inhalte der türkischen Gebete (tercüman) anschaut, so wird deutlich, dass oft von der Notwendigkeit gesprochen wird, dem Weg des Ordens treu zu sein und dass oft auch die Namen der bedeutenden Persönlichkeiten des Ordens erwähnt werden. Im Allgemeinen thematisieren die Katechismus-Bücher auch Praktiken, die neben den rituellen Gottesandachten (cem ritüelleri) auch von den Situationen im sozialen Leben handeln. So enthält das Katechismus-Buch, welches hier behandelt wird, auch ein türkisches Gebet, dessen Rezitation für ein neugeborenes Baby empfohlen wird. Der erkânname enthält zum Schluss einen Abschnitt, wo allen voran für die Seelen der Angehörigen des Hauses Prophet Muhammed und Imam Ali (Ehlibeyt), für die Zwölf-Imame, für den Hacı Bektaş Veli sowie für die bedeutenden Persönlichkeiten des Ordens gebetet wird.

Schlüsselbegriffe: Erkânname (Katechismus-Buch), Arappınarı Tekkesi (Der Derwischkloster Arappınarı), Der Geistliche Hüseyin Hüsnü Baba, Bektaschitum